

De koers van het schip

Soms beschouw ik mijzelf als een 'kind van de scheuring'. Als zoon van een predikant kwam ik pas begin jaren '70 met het kerkelijk conflict uit de jaren '60 in aanraking. Mijn vader werd geschorst vanwege scheurmakerij.

Kind van de scheuring

Hij weigerde de Open Brief vanaf de preekstoel te verketteren. Niet dat hij het met de brief eens was, maar hij kende veel ondertekenaars goed en naar zijn stellige mening moest je altijd eerst hoor- en wederhoor toepassen, voordat je een oordeel mocht uitspreken. Voor de kerkenraad was dat reden genoeg om hem vanwege 'scheurmakerij' te schorsen. Elders gingen mijn opa en oma 'buiten verband', mijn vader hing in die tijd als predikant jaren tussen wal en schip.*

Uit huis

Toen ik uit huis ging om in Wageningen milieukunde te studeren, overwoog ik serieus om de vrijgemaakte kerk de rug toe te keren. Ik voerde een gesprek met 'buitenverbandse' ouderlingen en raadpleegde een buitenverbandse predikant. Hij adviseerde mij om toch binnen-verband te blijven. Uiteindelijk

was het te danken aan het warme en begripvolle onthaal in de gemeente van Wageningen, dat ik mij daar toch aanmeldde als dooplid. Ik volgde belijdeniscatechisatie bij de plaatselijke predikant ds. M.H. Oosterhuis. In een eigen geschriftje *Lichtelijk te onderscheiden* wilde hij ons als catechisanten 'de wonderen van Christus' kerkvergaderend werk' aanwijzen. Uiteraard komen ook de jaren '60 aan bod. Hij wees ons erop dat de Open Brief de belijdenis, de KO en de Vrijmaking zo beschouwde dat de vrijheid van leer in principe uitgeroepen werd.

Naar Kampen

Enkele jaren later besloot ik naar 'Kampen' te gaan, allereerst om theologie te gaan studeren. Op de bodem van alle vragen, ook die van de milieuproblematiek, ligt der mensen zondeschuld. Nog steeds leefde ik met onderhuids sterke anti-vrijgemaakte sentimenten. Al in het eerste semester kreeg ik college van

docent J. Kamphuis. De 'kwaaië pier' in de jaren '60, volgens velen. Met enige regelmaat stond ik tijdens colleges op om een (vaak kritische) vraag te stellen. Om mijn beeld van wat er toch gebeurd was scherp te krijgen, vroeg ik na enkele maanden als eerstejaarsstudent een gesprek met hem aan. Kamphuis honoreerde dat welwillend en pastoraal. Het liep uit op minstens drie gespreksavonden. Uitvoerig nam hij de tijd om mij opening van zaken te geven. Ook met de hoogleraren Douma, Trimp en Ohmann sprak ik. Uit die gesprekken bleek mij dat er heel wat meer was gepasseerd dan in notulen is vastgelegd. De gereformeerde belijdenis werd door voorgangers openlijk in twijfel getrokken, de belofte aan de kerken middels het ondertekeningsformulier zo nauw niet genomen en de kerkelijke orde als akkoord van kerkelijk samenleven welbewust ontregeld. Mij werd duidelijk dat het ten diepste draaide om hoe je confessioneel betrouwbaar kerk wilt zijn.

Sporen

De sporen van dit conflict lopen als een rode draad door mijn leven. Ik leerde meer dan genoeg plaatselijke situaties

en persoonlijke verhalen kennen om te weten dat er *aan beide kanten* onnodige scherpte, persoonlijkheidsfactoren, stijfkoppigheid, onheuse bejegening en onzuivere procedures hebben meegespeeld. Dat onrecht maakte ik van huis uit jarenlang van dichtbij mee. Ik voel geen enkele behoefte om dat goed te praten. Ik voel ook geen neiging om personen af te branden of te verheerlijken. Maar ik ontdekte tegelijk dat wie daarop focust, gemakkelijk de werkelijkheid simplificeert en datgene aan het zicht onttrekt waar het kerkelijk om gaat. Trefzeker verwoordde J. Douma

dat toentertijd al: 'Wij willen tegen het gevaar waarschuwen om vanwege de hitte van de strijd de wettigheid ervan te miskennen. Anders gezegd: men moet niet over de misère heenlopen, maar men moet zich er ook niet door laten verblinden' (in 1969, in zijn woord ter bemoediging *Herinnering en verwachting*).

Betrouwbaar?

Wat mij betreft heeft het weinig zin om personen uit die tijd te 'framen' als de grote boosdoener of anderen

als martelaar op het schild te heffen. Het helpt ook weinig om in de slachtofferrol te blijven hangen. Ik zie nog steeds gebeuren wat Douma in 1969 al signaleerde: 'De geschiedenis herhaalt zich. De onverdraagzaamheid van de Afscheidenen, de paneelzagerij van Kuyper, het altijd polemiseren van Schilder en nu weer de uiteindelijk nog zichzelf schorsende Kamphuis deden en doen dienst als rookgordijn, dat gemakkelijk de werkelijke zaak aan het oog onttrekt. De eigenlijke drijfkracht bij hen, die vandaag te kijk gezet worden als extremisten, is het verlangen om het gereformeerde karakter van de kerk te bewaren.'

Van 'extremisme' in de vrijgemaakte wereld van toen kun je Douma niet beschuldigen. Ik heb moeten leren om door de kruitdampen en persoonlijke emoties heen te kijken en de vraag te stellen: waar ging het ten diepste om? Om de vraag: hoe ben je confessioneel betrouwbaar kerk? En wil je dat ook echt?

* In het *Handboek 2017* is een 'In memoriam ds. B. Wesseling' opgenomen.

In de mist

Wat maakt die confessionele binding zo belangrijk? En waarom hebben gereformeerde kerken er alle eeuwen door aan gehecht daaraan vorm te geven? Het zou in principe toch best zonder kunnen? Zorgen de formulieren van eenheid in de praktijk juist niet vaak voor verdeeldheid, voor discussies, scherpstrijperij, elkaar bevechten op overtuigingen en details?

Verbonden

Confessionele betrouwbaarheid is geen vrijgemaakte 'specialité de la maison'. Het is al honderden jaren lang kenmerkend voor gereformeerde kerk-zijn. Wat zit daarachter??

In het juli/augustusnummer schreef Pieter Pel daar mooi en helder over. 'De

kern van onze kerkelijke en onderlinge verbinding ligt in Christus. (...) Dat stempelt al onze relaties. (...) *Geloofsverbinding berust op bijbelse binding*. Wie aan Christus verbonden wil zijn, is aan de leer van de Bijbel gebonden.' Wie mocht gaan denken dat de warme relatie ineens aangevuld wordt met de koele leer, vergist zich. 'Het zijn twee

kanten van dezelfde medaille. (...) Wie dus *verbonden* wil zijn aan Christus en aan zijn gemeente, moet zich *gebonden* willen weten aan zijn geopenbaarde Woord. Verbondenheid eist gebondenheid.' Daarom wordt bij een openbare geloofsbelijdenis, maar ook bij de bevestiging van ambtsdragers gevraagd: 'Aanvaardt u de Schriften van het Oude en Nieuwe Testament als het enige Woord van God en de volkomen leer van de verlossing en wijst u alles af wat daarmee in strijd is?' Paulus is er duidelijk over dat van voorgangers en oudsten in de kerk betrouwbaarheid in de bijbelse leer wordt verwacht. Ambtsdragers moeten "'betrouwbare dienaars van Christus" willen zijn (1 Kor. 4:2)

en “medewerkers in de verkondiging van het evangelie van Christus” (1 Tess. 3:2).’ Daarvoor dienen de kerkordelijke afspraken. Art. B7 zegt: ‘De ambtsdragers zijn gebonden aan de leer van de Bijbel, zoals samengevat in de belijdenisgeschriften. Zij bekrachtigen dit bij aanvaarding van hun ambt door ondertekening van het bindingsformulier.’ Voor de docenten aan de Theologische Universiteit geldt hetzelfde volgens art.

B13.2. Volgens de nieuwe kerkorde en het nieuwe bindingsformulier verklaren de ambtsdragers en docenten dat zij zelf gebonden zijn aan de leer van de Bijbel, zoals samengevat in de belijdenisgeschriften.

Als iemand iets ondertekent, heeft dat het element in zich van een rechtshandeling. Daarop is de ondertekenaar aanspreekbaar. De binding die de ambtsdrager aangaat, is voluit een inhoudelijke trouwbelofte. De ambtsdrager verklaart van harte in te stemmen met de leer van de Bijbel, die in de belijdenis is samengevat en hij staat voor de consequenties daarvan.

In 2014 spreken de kerken dan ook opnieuw af dat een ambtsdrager die in strijd handelt met het bindingsformulier, geschorst zal worden.

Verslapping

Wie enigszins thuis is in de kerkgeschiedenis, weet hoe die zuivere binding aan de confessie steeds weer werd aangevochten en ondermijnd. Op allerlei manieren is geprobeerd die binding lossier te krijgen. Wat dat betreft is de geschiedenis een goede leerschool geweest.

Verslapping van de binding aan de gezamenlijke confessie resulteert al gauw in ruimte voor meningen die daarvan afwijken, voor dwaling, voor in verwar- ring brengen van de gemeente. Hoe

goed en vroom bedoeld, de kerken hebben daar altijd weerstand aan willen bieden. Ook in een vroom jasje kan een dwaalidee zich zomaar in de gemeente nestelen. Daarom spreken de kerken af dat de gemeente in bescherming genomen dient te worden tegen misleidende opvattingen, óók wanneer die door een gemeentelid verspreid worden. Zo’n gemeentelid kan als gelovige onder bepaalde voorwaarden zijn plek

in de gemeente voluit behouden, maar aan de dwaalopvattingen wordt geen ruimte gegeven (art. D56 KO).

Hindernis

De Generale Synode van Zwolle 2008 nam daarom geen genoegen met de praktijk binnen de NGK. Bij de gesprekken was een wezenlijk verschil aan het licht gekomen. Het betrof ‘het omgaan met concrete en voortgaande afwijking van de belijdenis. Van de kant van de NGK wordt benadrukt dat een ambtsdrager niet gauw geschorst zal worden, wanneer geen sprake is van aantasting van het ene fundament, Jezus Christus, of als de afwijking het

bouwen op dit ene fundament niet verhindert. Van de kant van de GKv wordt erkend dat nimmer snel tot schorsing overgegaan zal worden, maar ligt tegelijk meer accent op de bescherming van de gemeente tegen dwaalleer.’

Wie de geschiedenis van de jaren ‘60 kent, herkent hier het punt waar het om ging. Mag je elkaar houden aan de gereformeerde belijdenis en elkaar

vertrouwen in kerkelijke afspraken? Het verschil in visie daarop resulteerde in een verschillende regelgeving.

Met dankbaarheid constateerde de synode dat er tussen DKE (GKv) en CCS (NGK) overeenstemming is bereikt over de noodzaak tot ondertekening van de belijdenis. Maar ondanks deze overeenstemming bleef er een hindernis: onduidelijk bleef wat de bereikte overeenstemming betekent voor de kaders waarin bij de NGK de ondertekening staat.

Buiten beeld

Wat waren die kaders? Wanneer een ambtsdrager de ondertekening van de belijdenis weigert of niet langer voor z’n rekening kan nemen, wordt

binnen de NGK de uitoefening van zijn ambt opgeschort, totdat de kerkenraad genoeg neemt met zijn verantwoording. Zo’n kerkenraad deelt dat aan de gemeente en de kerken in de regio mee en kan desgewenst daarvan nader rekenschap afleggen. Daar kan het bij blijven: ‘rekenschap geven’. Maar het blijft mogelijk ambtsdrager te zijn (art. 17 Akkoord Kerkelijk Samenleven). Daar komt bij dat bij de bekrachtiging van kerkelijke besluiten het welzijn van de gemeente een meebepalende factor is (art. 34 AKS). Maar ‘welzijn’ is een niet nader omschreven en rekbaar begrip en voor onze kerken een hindernis om daadwerkelijk één te worden. Er moest over doorgesproken worden.

Deputaten Kerkelijke Eenheid hebben door de jaren heen die opdracht voortdurend niet uitgevoerd. Zowel intern als in reacties op vragen en bezwaren vanuit de kerken werd dat afgeschermd met de opmerking dat 'we het eens waren over de belijdenis'. Daarmee werd het aandachtspunt verschoven en bleef mistig wat nu het kardinale punt was. Ook beweren deputaten dat de synode van Ede 2014 ermee ingestemd zou hebben dat er niet verder doorgesproken hoefde te worden over de binding aan de belijdenis. In de rapportage aan Ede werd evenwel de gegeven opdracht niet aangehaald en ontbrak het op dit punt aan een verantwoording van deputaten. Kortom, het punt waarover het zou moeten gaan, bleef onbesproken en tot op vandaag onhelder!

Emotie

De voorzitter van deputaten draagt diverse keren aan die vervagende

beeldvorming bij. Tot tweemaal toe karakteriseert hij in publieke uitingen de strijd in de jaren '60 als een 'scheuring die er niet had mogen zijn'. In een preek voor Hervormingsdag zegt hij: 'Er is (in de kerk) ook veel om je voor te schamen, ik geef het direct toe. Ik kijk ook (om maar iets te noemen) met verdriet en schaamte terug op de scheuring in de jaren 60. Die had niet gemoeten. Daar zat zoveel menselijke kortzichtigheid bij.' In zijn toespraak op de Landelijke vergadering van de NGK uit hij zijn 'verdriet over de breuk in de zestiger jaren die er niet had moeten zijn'. Uiteraard is dat verdriet begrijpelijk. De DKE-voorzitter heeft een punt. Maar wanneer je niet méér zegt, creëer je een rookgordijn waardoor je aan het zicht onttrekt waar de 'twist' ten diepste om ging.

Ook nu ter synode is het opvallend hoe bijna alle afgevaardigden op de

een of andere manier hun persoonlijke betrokkenheid bij de jaren '60 verwoorden. Het was vijftig jaar geleden, dus zijn het veelal jeugdherinneringen. Er klinken veel pijn, verdriet, schuld en onmacht in door. Die gevoelens dienen volop serieus genomen te worden. Ik heb ze zelf. Mijn

Vervagende beeldvorming

beide ouders hadden ze, tot aan hun sterven toe. Maar veel afgevaardigden komen in hun spreken nauwelijks verder dan dat en ontlenen daaraan hun argumentatie. De vraag of de confessionele betrouwbaarheid voldoende gewaarborgd is, zodat kerkelijke eenheid ook echt verantwoord is, komt niet in bespreking, maar wordt eerder weggedrukt.

Vaart gemaakt

Wat opvalt, is dat er druk op de ketel wordt gezet en vaart gemaakt moet worden. Binnen het deputaatschap wordt de vraag 'hoe om te gaan met concrete en voortgaande afwijkingen van de belijdenis' uiteindelijk na acht jaar geagendeerd. Een commissie zal zich erover buigen: de Werkgroep Convergentie Kerkorde en AKS (WCKA).

Deze commissie brengt in januari 2017 een tussenrapportage uit, die aan de synode wordt aangeboden. Diverse zaken rond die convergentie zijn al afgerond; andere zijn inmiddels voorbereid en in bespreking. Het gesprek over de omgang met afwijkingen van de leer is nog in voorbereiding.

Nog in januari 2017 verschijnt het aanvullende rapport van drie deputaten, dat de gang van zaken sinds 2008 in beeld brengt. Het laat zien hoe deputaten het essentiële gespreksonderwerp voortdurend ontweken hebben en wil dat onder de aandacht van de synode brengen. Het wekt verbazing dat nog geen drie maanden later een rapport Per-

spectieven gepubliceerd wordt. Daarin doet genoemde werkgroep tussentijds verslag en blijkt ze ineens de kwestie over de omgang met de afwijking van de belijdenis te hebben besproken én al afgerond. Negen jaar lang is het gespreksonderwerp afgehouden en blijven liggen. Nu is het ineens binnen drie maanden doorgesproken. Er wordt kenmerkend vaart gemaakt.

In april worden de beide deputaatschappen van GKV en NGK gemobiliseerd voor een gezamenlijke vergadering. Daarin moeten deze *Perspectieven* worden beklonken. Ze mogen inhoudelijk niet meer gewijzigd worden, op- en aanmerkingen zullen in een oplegnoti-

tie worden meegenomen. Verder dringt het moderamen erop aan deze *Perspectieven* mee te nemen in de voorgestelde besluiten. Let wel: dit gebeurt allemaal tijdens de in januari begonnen synode en voltrekt zich volledig buiten de kerken om.

Geen recht

In een eerste zitting beticht de synodecommissie degenen die bedenkingen uiten bij het lopende proces, van wantrouwen. Wie op het AKS wijst, is een kritische geest. Hij zegt namens de hele commissie te spreken.

Met een sterk gevoel van vervreemding hoor ik het aan. Kerken met oprechte en goedbedoelde vragen voor deze synode of revisieverzoeken moeten toch kunnen rekenen op een onafhankelijke en onpartijdige beoordeling. Maar de commissie laat bij voorbaat weten: wie nog bezwaar heeft tegen eenwording, wordt beziel door wantrouwen en heeft een kritische geest.

Drijfveren van een ander negatief duiden is hoogst bedenkelijk. Ingebrachte argumenten worden door die bril bekeken. Kerken wordt geen recht gedaan. De vijftien brieven vanuit de kerken met onder andere revisieverzoeken worden niet afgehandeld voorafgaand aan de besluitvorming. Ze worden in Dropbox geplaatst (welke afgevaardigde leest ze allemaal?), op één A4-tje samengevat – samengeperst bijna – waarbij in één of twee regels de essentie wordt weergegeven (zie ook het materiaal bij synodebesluit 1 m.b.t. de NGK). Afzonderlijk behandeld worden ze door de plenaire vergadering niet. In het uiteindelijke besluit geeft de synode aan 'de brieven genoemd onder Materiaal 5 tot 19 te honoreren als bijdragen in het kerkelijk gesprek over de contacten met de NGK, en ze via de navolgende besluiten te beantwoorden'. De synode ontwijkt concrete antwoorden, voordat men overgaat tot het nemen van besluiten en 'honoreert' bezwaren als bijdragen aan het gesprek. Zo waren ze niet bedoeld. Wat zullen de desbetreffende kerken hiervan vinden?

Geen ruimte

Verbazing wekt het vervolg.² De indieners van het aanvullende rapport krijgen nauwelijks spreekruimte. En waar alle afgevaardigden hun persoonlijke betrokkenheid verwoorden, mogen zij vooral niet persoonlijk zijn. Het moet vooral kort, ondanks het voornemen van de voorzitter om naar iedereen te willen luisteren en te streven naar samenbindende besluiten. (Terecht worden daar door verschillende afgevaardigden later vanwege de onzorgvuldigheid vragen bij gesteld. De reac-

tie van de voorzitter is formalistisch en doet de feiten geweld aan).

Vervolgens stelt tijdens de bespreking een afgevaardigde de vraag of er nog belemmeringen tot eenheid zijn. Zonder zijn mededeputaten te raadplegen antwoordt de deputatenvoorzitter dat dit niet het geval is, wat hem betreft. Daarop wordt er spontaan een amendement ingediend bij besluit 4. Vanuit de geschonken hernieuwde geestelijke eenheid met de broers en zussen van de NGK kan nu de kerkelijke eenheid vorm krijgen. Opnieuw is de formulering vervagend. Het ging immers niet om geestelijke eenheid. Die was er in het verleden in de aanloop naar en tijdens Zwolle 2008 ook al. Het betrof een hindernis tot kerkelijke eenheid.

Niet besproken

Het is een amendement bij conceptbesluit 4! Daaraan vooraf worden de besluiten 1 en 3 voorgesteld. Besluit 1 stelt voor om alle ingebrachte verzoeken en bezwaren te honoreren als een bijdrage aan het kerkelijke gesprek. Besluit 3 stelt voor om dankbaar te constateren dat de NGK zich als landelijk verband van harte binden aan de gereformeerde belijdenis en dat er een verheugende tendens is dat de NGK-kerken meer belang hechten aan deze binding door ambtsdragers. Afgezien van de vage bewoordingen in deze conceptvoorstellen (wat is bijv. een tendens van belang hechten aan?) komen daarin de essentiële zaken aan bod. Ze worden evenwel nauwelijks besproken. Wel wordt opgemerkt dat later in het

proces nog wel moet worden gecheckt of daadwerkelijk zo recht gedaan wordt aan vanuit de kerken aangevoerde bezwaren. Maar vóórdat gesproken wordt over die hartelijke binding en de inhoud ervan in de praktijk (hét verschilpunt!), geeft de voorzitter dit amendement meteen in stemming. Zonder gedegen bespreking ervan en ook vóórdat de besluiten 1 t/m 3 al zijn genomen. Geen gesprek over de hindernis van Zwolle, geen gesprek over de gevonden 'oplossing' in de *Perspectieven...*, de eenheid

wordt alvast beklonken. Deputaten krijgen vervolgens de opdracht om die eerder te nemen besluiten te harmoniseren met het

aangenomen amendement.

Later noemt een afgevaardigde het een chaotische bespreking. Een goede procesgang miste.

Kortom: eerst besluit de synode in een wanordelijk proces tot eenheid, vervolgens moeten de andere besluiten daarmee in overeenstemming gebracht worden. Het punt in geding is dan nog steeds niet besproken.

Flow

Het gaat me niet om mijn gevoel bij deze gang van zaken. Vele malen belangrijker is dat de genomen besluiten op een onzuivere en onzorgvuldige wijze tot stand zijn gekomen, in een emotionele flow. Daarbij wordt er structureel ruimte gelaten voor confessionele ontrouw bij ambtsdragers en wordt de bescherming van de gemeenten tegen afwijkingen van de belijdenis ondermijnd.

Noten:

- 1 *Aanvullend rapport 3 DKE*: zie <http://www.gkv.nl/organisatie/generale-synode/gs-2017/beleidsrapporten-gs-2017/>.
- 2 Zie voor verslagen van de gang van zaken op de synode: <http://www.eenin-waarheid.info/>.

Synode raakt op drift

Kroniek 2
Jan Wesseling

Met behulp van woorden uit zeevaart en watersport wil ik inzichtelijk maken, wat er mijns inziens op de laatste synode is gebeurd. Het besluit rond M/V trekt veel aandacht. Maar daarnaast is er nog een ingrijpende koerswijziging ingezet.

Consensus

Op voorstel van Deputaten Kerkelijke Eenheid besluit de synode met instemming kennis te nemen van het rapport *Perspectieven* van de Werkgroep Convergentie Kerkorde en AKS (WCKA). Met name bij het gedeelte 'Eenheid in belijden' vragen deputaten om steun. Daarin gaat het over de manier waarop de binding aan de belijdenis kerkelijk vorm krijgt. Deputaten stellen voor te constateren dat op dit punt overeenstemming bereikt is. Wanneer de NGK akkoord gaan, zijn de hindernissen overwonnen die de GS Zwolle 2008 nog aanwees met betrekking tot de binding aan de belijdenis.

En dat zou toch geweldig zijn! Onder de pijnlijke breuk wordt nog geleden. Tientallen jaren lag er een hindernis om bij alle herkenning ook kerkelijk één

te worden. En dan nu deze consensus: geen blokkade meer voor daadwerkelijke eenheid.

Razend interessant is dan natuurlijk wel wat die *Perspectieven* vermelden over de bereikte overeenstemming. Ik wijs op een paar essentiële dingen.

Uiteraard staan er – net als in het grote deputatenrapport – mooie en waardevolle opmerkingen in over de waarde en het belang van de gezamenlijke belijdenissen. Verheugend is dat nu ronduit wordt aangegeven dat het om de leer van de Heer gaat. Leer en Heer zijn geen tegenstelling. Die leer is, samen beleden en geformuleerd een belangrijk hulpmiddel o.a. voor het houden van preken. De belijdenis beschermt tegen dwaalleer en onevenwichtigheid. Zo wordt recht gedaan aan de Heer en de gemeente toegerust voor de geloofsband met Hem. Ook het onderscheid

tussen fundamentele en niet-fundamentele delen in het belijden wordt in deze nota afgewezen. Dat is na al die jaren winst!

Discussie

Evenwel wordt opgemerkt dat niet alle vrijheid van exegese en theologie wordt weggenomen. De belofte niets te leren wat afwijkt van de leer van de kerk, betekent niet dat een predikant in een publicatie geen kritische vragen mag stellen. Het is niet de bedoeling dat zulke vragen bij de belijdenis, alleen gesteld mogen worden in een kerkenraadsstuk. Dan zou er geen brede discussie mogelijk zijn, terwijl het juist waardevol is dat anderen kunnen meedenken. De vraag hoe dat zich verhoudt tot de kerntaak van een ambtsdrager en hoe dat te rijmen valt met de gezette handtekening, komt niet aan de orde.

Afwijking

Spannend is natuurlijk: wat te doen bij concrete en voortgaande afwijking

van de gezamenlijke geloofsbelijdenis? Hierover gaat tenslotte een al tientallen jaren durend verschil van inzicht tussen NGK en GKv.

Hierop blijft het antwoord open. Wanneer een kerkelijke vergadering heeft vastgesteld dat er sprake is van (wat de nota *Perspectieven* zelf aanduidt als) confessionele onbetrouwbaarheid, dan kán zo'n ambtsdrager geschorst worden. In de gezamenlijke vergadering van DKE en CCS werd daar nadrukkelijk de vinger bij gelegd. Heel bewust is niet gekozen voor 'zal geschorst worden', maar voor 'kán geschorst worden'. Het kán, maar hóeft dus niet per se. De beslissing wordt overgelaten aan de kerkelijke vergadering. Speelt hier toch niet impliciet het onderscheid tussen Christus als fundament en zaken die dit fundament niet raken? Iemand hoeft niet geschorst te worden wanneer er geen aantasting is van dit fundament? En wordt alsnog het welzijn van de gemeente een argument om confessionele onbetrouwbaarheid te tolereren?

Onrechtmatig

Wat ik wel heel merkwaardig vind, is dat bij de inventarisatie door deputaten twee artikelen uit de kerkorde missen. Het artikel dat aangeeft dat een ambtsdrager geschorst zal worden wanneer hij in strijd handelt met het ondertekeningsformulier (art. B28 KO), ontbreekt. Ook het artikel over een gemeentelid wiens opvattingen afwijken van de gezonde leer, mankeert (art. D56 KO). Dat artikel geeft aan dat zo'n gemeentelid verdragen kan worden, wanneer die *geen propaganda* maakt voor zijn of haar opvattingen.

Dat laatste artikel gaat terug op een besluit uit 1914 en maakt expliciet hoezeer de kerken altijd de bescherming van de gemeente op het oog hebben gehad en gehouden. Wat dat betreft bewegen zij zich op het eeuwenoude spoor van wat gezond gereformeerd is. Het gaat hier om een kerkelijk principe van honderden jaren. Al ver voor de Vrijmaking spraken gereformeerde kerken zich daarover helder uit. Zo is altijd al weerstand geboden tegen de dwaling, die ook in een vroom jasje of door middel van een gelovig persoon de gemeente kan binnendringen.

Een ambtsdrager is geroepen zich te houden aan het betrouwbare Woord naar de leer, zodat hij in staat is op grond van de gezonde leer aan te sporen en terecht te wijzen en tegensprekers te weerleggen (Tit. 1:9). En zijn 'ja' dient 'ja' te zijn en te blijven. *Deputaten stelden de synode een oplossing voor die in strijd komt met letter en geest van de eigen kerkelijke rechtsorde. De synode neemt dat kritiekloos over, ook na hierop geattendeerd te zijn. Daarmee besluit de synode in strijd met het afgesproken recht binnen de kerken en handelt onrechtmatig.*

Stroming

De stroming is evenwel sterk. Herhaaldelijk klinkt het argument dat er al zo lang is gepraat, dat het hoog tijd wordt om knopen door te hakken en daden te stellen. Dadendrang en emotie sleuren de synode mee. De besluiten zijn gebaseerd op een deputatenrapportage die pas tijdens de synode openbaar is geworden. Toch bouwt de synode voort op eigen besluiten en belegt op 11 no-

vember een gezamenlijke vergadering met de Landelijke Vergadering van de NGK. Met als hoofdlijn het proces naar eenheid, en de concrete stappen die samen bedacht kunnen worden (gkv.nl). Terwijl de kerken nog in de gelegenheid gesteld moeten worden er wat van te gaan vinden, dendert de synode door en geeft aan eigen besluiten alvast uitvoering. Aldus de kerken passerend en overrullend. Evenals rond de besluitvorming inzake M/V worden revisieverzoeken vanuit psychologisch én praktisch oogpunt bemoeilijkt. Dit heeft trekken van synodocratie. De synode trekt een macht naar zich toe, die een ordelijke procesgang inclusief het recht van appel van de kerken aantast.

Vervreemding

Bij de stemming is de verhouding achttien stemmen voor en twaalf tegen. Oftewel drie om twee. Het ligt dus nogal verdeeld en grote eensgezindheid ontbreekt. Desondanks dankt de preses meteen na de stemming voor dit wonder van God en laat hij staande 'Samen in de naam van Jezus' zingen. Ik voel vervreemding. In de naam van Jezus? Handelden de tegenstemmers dan niet 'in de naam van Jezus'? Eenheid met de NGK lijkt van groter belang dan eensgezindheid in eigen kring.

Kraaiennest

Het lijkt me goed om even in het kraaiennest plaats te nemen. Vanuit dit hogere uitkijkplatform krijgen we een beter zicht op wat er aan boord van het schip allemaal gebeurt. De stroming is onmiskenbaar: zijn we niet al veel te veel en veel te lang gefocust op ons eigen schip?

Wie kan er tegen een groeiende eenheid van kerken zijn? Wanneer we elkaar als christenen herkennen, waarom dan nog moeilijk doen over verschillen? Worden we in deze barre tijden als kerken niet van Hogerhand naar elkaar

toegedreven? En zijn er in de wereld niet belangrijker problemen aan de orde dan dit 'kleinvaderlands gedoe'? Wie nog vragen durft te stellen bij eenwording van kerken, heeft pas echt deze sterke stroom tegen. De 'weg-met-ons-' en de 'weg-met-het-verleden'-mentaliteit lijkt in plaats van 'het warekerkidee' te zijn gekomen. Heel wat opvarenden laten zich gewillig meevoeren op dat nieuwe sentiment. De heling van een geslagen breuk tussen broeders en kerken kan op veel bijval en sympathie rekenen, ja zelfs op euforie. Ik begrijp dat. Prachtig toch, als je weer kerkelijk één kunt worden? Het zou een goed getuigenis zijn naar de wereld. Maar... wat voor eenheid gaat dit worden? Vanuit het kraaiennest doe ik een aantal waarnemingen.

Waarnemingen

Aandachtspunt verlegd

Allereerst valt mij op dat veelvuldig in de stukken en gesprekken *het aandachtspunt wordt verlegd*. Zo hebben DKE jarenlang volgehouden dat we het eens waren over de binding aan de belijdenis. Tot in de formulering van de besluiten van de laatste synode keert dat terug. Alleen: daar ging het niet om.

Emotie

Ter synode worden regelmatig *beelden* gehanteerd, min of meer *gevuld met emotie*. Of ambitie. Er is nu daadkracht nodig. We hebben al besloten te trouwen, en hoe we het huis willen inrichten, daar worden we het vast wel over eens. De scheuring was een broederwist, het is hoog tijd om de strijdbijl te begraven. De breuk was een amputatie van het lichaam van Christus, en die moet je resoluut ongedaan willen maken. Het zijn allemaal metaforen met een kern van waarheid. Maar zo blijft het essentiële punt buiten beschouwing.

Subjectivering

Ik signaleer een subjectivering van de dingen waar het om gaat. Gewezen wordt op de goede bedoelingen en oprechte zorg. De DKE-voorzitter geeft bij-

voorbeeld aan dat de bescherming van de gemeente ook de zorg van deputaten is. 'Maar de vraag is wel op welke manier die valt te waarborgen. Het is uitgebreid beschreven maar niet dichtgetimmerd. Bescherming staat hoog in het vaandel maar is niet af te dekken met een regeling. De vraag is hoe je er in de praktijk mee omgaat.'

Een andere deputaat brengt in dat 'van harte instemmen' moeilijk te meten is. 'Het is vertrouwen in elkaars ogen. Je zult het ontdekkén. Door de NGK te leren kennen, zijn veel bezwaren weggenomen.' Maar ondertussen blijft onbelicht dat de kerken weinig opschieten met de persoonlijke zorg en waarneming van deputaten. Het gaat niet om de intenties, maar hoe je die intenties in de kerkelijke praktijk wáármaakt. Dat heeft te maken met solide regelgeving. 'Men zoekt niet meer naar een manier van elkaar binden aan de belijdenis als vroeger', aldus een deputaat. 'We hebben allemaal de gereformeerde belijdenis lief. Het verschil zit vooral in hoe je elkaar aan die belijdenis wilt binden.' Precies!

Eenzijdige beeldvorming

Met regelmaat is de beeldvorming eenzijdig. Zo schreef ds. Kor Muller in het NGK-jaarboekje een jaaroverzicht over 2016. Hij meldt daarin dat er reden is om de intern toegenomen pluriformiteit in de NGK kerkrechtelijk een plek te geven. Op het aanvullende rapport van drie deputaten reageerde hij publiek in het *Nederlands Dagblad* (6 feb. 2017) door aan te geven dat de instemming met de gereformeerde belijdenis binnen de NGK rammelt. Laat in de preambule helder staan dat de NGK verklaren dat in dat belijden van de waarheid van de heilige Schrift, zoals in de drie formulieren van eenheid

is uitgedrukt, haar eenheid en de grond voor haar samengaan te vinden zijn. Maar wie geen vreemdeling in de NGK is, weet dat dit niet overal zo beleefd en beleden wordt.

Desgevraagd verwoordde Muller ook de angst bij diverse NGK-kerken om bij mogelijke eenwording de verworven vrijheid te moeten inleveren. Sommige kerken zouden zich van landelijke besluitvorming weinig aantrekken. Bij herhaling is dat richting de synode naar voren gebracht, maar het wordt structureel genegeerd. Zo trekt het beeld ook structureel scheef. We moeten elkaar immers vertrouwen.

Bezwaren

Hoogst merkwaardig is hoe er met ingebrachte bezwaren en revisieverzoeken wordt omgegaan. Die komen alleen in de pijlpijn terecht van 'bijdrage aan het gesprek' en krijgen geen stem meer.

De commissievoorzitter beantwoordt vragen hierover. Daaruit blijkt dat je in de praktijk geen bezwaar meer kunt maken tegen een synodebesluit dat al geëffectueerd is... Dat voorspelt wat, gezien de besluiten van deze synode. En opnieuw schuift het aandachtspunt

weg van inhoud naar proces, intentie (zorgvuldig) en orde.

Meewarig

Opvallend is dat wie er anders over denkt dan deputaten of synode, met een zekere meewarigheid bekeken wordt. Je kunt dan nog niet meekomen of hebt de ontwikkelingen niet helemaal kunnen bijbenen. Kerken die nog moeite hebben met het proces, dienen in een zorgvuldig proces naar eenheid te worden meegenomen. Dat proces moet wél doorgaan. Opnieuw komen die bezwaren inhoudelijk niet in beeld.

En de eigen koers wordt superieur geacht.

Stap

Het valt op dat in de loop der jaren vanuit de NGK op het punt in geding geen stappen worden gezet. Het zijn niet zozeer de NGK die bewegen, maar vooral de GKv. Om de eenheid te bereiken, wijkt de synode af van eigen principes en kerkelijke orde.

Op de uitkijk

Wie wel eens gezeild heeft, weet dat je aan het kielzog van de boot kunt zien of je op koers gebleven bent dan wel een bocht hebt gemaakt. Ongemerkt soms, misschien ook onbedoeld, maar toch. Zo wil ik tot slot een blik achterom werpen. En een blik vooruit.

Omzeild

Op voorstel van deputaten heeft de synode een grote bocht gemaakt. Wat te doen bij concrete en voortgaande afwijking van de belijdenis? Schorsen kán, maar hoeft niet. Afwijkend van de koers van eeuwen en niet in lijn met de besluiten van de synoden van de laatste tientallen jaren.

In navolging van deputaten heeft de synode de hindernis niet overwonnen, maar aan bakboord laten liggen en omzeild. Ondanks de triomfantelijke taal in het besluit ('overwonnen'). Illustratief daarvoor zijn de opmerkingen van ds. Peter Sinia, voorzitter van CCS, en ds. Melle Oosterhuis, voorzitter van de synode. Onafhankelijk van elkaar zeggen ze beiden in de wandelgangen: 'Het punt dat je aan de orde wilt hebben, komt heus nog wel in bespreking.' Merkwaardig. Waar de synode van Zwolle het punt in geding nog een hindernis noemde voor kerkelijke eenheid, zeggen beiden onafhankelijk van elkaar geruststellend dat het nog besproken zal gaan worden. Dat keert overigens nergens in de besluiten terug. Onder-

tussen zeggen deputaten dat de hindernis is overwonnen en besluit de synode dienovereenkomstig. We kunnen verder op weg naar kerkelijke eenheid. Illustratief is vervolgens de formulering van het aangenomen amendement. De synode besluit met diepe vreugde op te merken dat God ons het geschenk van hernieuwde geestelijke eenheid geeft met onze broers en zussen van de NGK. Gewezen wordt op het feit dat er op het punt van hermeneutiek en binding aan de belijdenis geen wezenlijke verschillen meer zijn tussen onze kerkverbanden.

Hernieuwde geestelijke eenheid? Die herkenning en eenheid op het persoonlijke vlak was er gelukkig al jaren en daar lag ook het probleem niet. Het ging om een confessionele en solide verankerde kerkelijke eenheid. En zijn er inzake de binding aan de belijdenis geen wezenlijke verschillen meer? Dat kun je alleen maar zeggen doordat de *Perspectieven* de voor gereformeerd kerk-zijn essentiële lijn verlaten, de koers door de synode gewijzigd en de NGK-benadering is overgenomen: vrije

gespreksruimte voor ambtsdragers in de gemeente (mits het veilig is) en geen verplichte schorsing bij confessionele ontrouw.

Zoals gezegd, de nieuwe koers spoort niet met wat we in onze kerkelijke rechtsorde zijn overeengekomen, ter bescherming van de gemeente en om haar te bewaren bij de zuivere leer van het Woord van God.

Blik vooruit

Wat gaat dit in de praktijk opleveren? Ambtsdragers kunnen geschorst worden, de gemeente dient veiligheid te bieden aan kritische ambtsdragers. Daardoor zal er een 'dubbele boekhouding' ontstaan. Er groeit spanning tussen de ondertekening van het bindingsformulier door ambtsdragers en de werkelijke praktijk.

Om het in de woorden van ds. K. Muller te zeggen: een intern toegenomen pluriformiteit, rammelende instemming, onbetrouwbaarheid (en dus wantrouwen), weren van predikanten en kerken die hierin geen boodschap meer aan elkaar hebben.

Koerslijn

Waarom maak ik mij hier eigenlijk zo druk over? Is dat vanwege mijn eigen levensgeschiedenis? Vanwege de ontdekking dat het in de jaren '60

uiteindelijk ging om de vraag of je confessioneel-betrouwbaar kerk wilt zijn? Om de vraag of je als gemeente je ambtsdragers in hun belofte moet kunnen vertrouwen en hen daarop moet kunnen aanspreken? Dat zal uiteraard meespelen.

Belangrijker voor mij is dat de koers die we samen hebben uitgezet en die je terughoort in onze kerkelijke orde, een eeuwenoude koerslijn is. Niet omdat we zo gehecht zijn aan het oude vertrouwde, maar omdat we in de confessie Gods Woord naspreken. De Gereformeerde Kerken in Nederland zijn onderling verbonden in eenheid van het christelijk geloof, in gehoorzaamheid aan de heilige Schrift. Zij aanvaarden met de oude christelijke kerk en de kerk van de Reformatie de geloofsbelijdenissen als betrouwbare samenvatting van de christelijke leer (KO, art. A1.2). De gemeente heeft recht op betrouwbare ambtsdragers, want zij is van Christus. Allen staan onder de ene Heer, Jezus Christus, het hoofd van zijn kerk. Geen persoon of kerk mag een andere persoon of kerk overheersen (KO, art. A2.2)

Draagvlak

Niet lang geleden waarschuwde A.L.Th. de Bruijne voor de betovering van een aangepaste Bijbel (ND, 13 mei 2017). Hij signaleerde dat op vrijgemaakte kansels soms tegengestelde meningen worden verkondigd. Het betrof kernpunten van het gereformeerde belijden en van het evangelie. Na een aantal voorbeelden te hebben genoemd, schreef hij: 'Ik ben zo eigenwijs er hier

van uit te gaan dat ik op elk van deze punten gewoon de klassieke christelijke leer verwoordde. Ik kan ze elk royaal en rechtstreeks uit Bijbel en belijdenis onderbouwen. Maar het draagvlak voor deze klassieke overtuigingen verschrompelt vandaag. Omdat intussen de klassieke belijdenissen bij velen vaak nauwelijks meer in beeld zijn, hebben steeds minder mensen deze eenzijdigheden door. Die worden met profetische poeha verkondigd en vervolgens dankbaar in de geloofsbeleving geïntegreerd.

Het gevolg is een aangepast evangelie. Met een soft godsbeeld modelleren wij

Gods liefde naar wat wij als moderne mensen liefdevol vinden. Dus vervaagt het besef van Gods heiligheid en toorn. De eigentijdse variant van christelijke vrijheid lijkt als twee druppels water op een vrome versie van de moderne autonomiegedachte. Daarin handhaven wij onszelf en neutraliseren we elke verplichting van buitenaf. Omdat we bovendien vooral dicht bij onszelf willen blijven en graag authentiek handelen, pruimen we alleen wat vanzelf komt en ons op geen enkele manier het gevoel geeft dat we tegen onszelf moeten ingaan.

Bij elk van de genoemde punten gaat het om visies en vormen van geloofsbeleving die in de geschiedenis van de kerk al vanaf het begin in allerlei variaties voorkwamen. Steeds weer zijn ze als dwalingen afgewezen. Ik denk ze ook vandaag te moeten bestrijden, zelfs wanneer dit de vrede onder christenen verstoort. De betovering van een aangepast evangelie moet wijken.' Aldus De Bruijne.

Geen aangepast evangelie

Dat is waar het ten diepste om gaat. De gemeente van Jezus Christus heeft recht op zijn onverkorte boodschap. Dat is een apostolische opdracht: 'Geef wat je in aanwezigheid van velen van mij gehoord hebt, door aan betrouwbare mensen die geschikt zijn om anderen te onderwijzen' (2 Tim. 2:2). Een oudste 'moet zich houden aan de betrouwbare boodschap die in overeenstemming is met de leer, zodat hij in staat is om anderen met heilzaam onderricht te bemoedigen en dwarsliggers terecht te wijzen' (Tit. 1:9).

Ook ik verlang oprecht naar kerkelijke eenheid. Het lijkt me heerlijk. Met liefde heb ik me daarvoor ingezet en zal ik me daarvoor blijven inzetten. Maar niet door de gemeente bloot te stellen aan allerlei wind van leer of onbetrouwbare ambtsdragers. Géén aangepast evangelie!